

Kvalitet och bedömning i forskarutbildningen: hur navigerar vi i ett landskap av formella och informella krav och möjligheter?

Mats Ohlin & Anders Ahlberg; för *LTH:s Forskarutbildningsnämnd*

Abstrakt — De tema som ventileras i detta rundabordssamtal är: hur skall man navigera i ett landskap av möjligheter och krav för att doktorander på bästa sätt skall nå de nationella lärandemålen, få detta dokumenterat för att möjliggöra granskning men utan onödig byråkratisering, och samtidigt bedriva kvalificerad forskning?

Nyckelord — Forskarutbildning, lärande, målpuppfyllnad, formella krav.

I. PROGRESSION OCH EXAMINATION I LTH:S FORSKARUTBILDNING

Formativ och summativ prestationsbedömning är en väsentlig del av all utbildning, inklusive LTH:s utbildning på forskarnivå. Återkopplingen i båda dessa processer bidrar till att utveckla doktoranders förmågor inom de mångfacetterade områden som skall bedömas [1]. Bedömning kan t ex. ingå i det kurspaket som doktorandens och handledarna gemensamt kommer överens om. Vid LTH förekommer formell bedömning med examinator endast i sådana kurser samt vid det slutgiltiga framläggandet av licentiat- och doktorsavhandlingar (Figur 1).

Examinator

Examinator på enskilda kurser utses av prefekten för den institution vid vilken kursen ges. För licentiatuppsats gäller att den som handledt den forskarstuderande inte får utses till examinator, examinator utses av prefekten.

Doktorsavhandling betygsätts av en särskild betygsnämnd som utses av aktuell forskningsnämnd.

Utöver vad som anges under denna rubrik förekommer inte examinatorer i utbildningen på forskarnivå vid LTH. Exempelvis finns det inte några "ämnes-företrädare" eller liknande med särskilt tillsynsansvar för utbildningen i ett visst ämne.

Figur 1. LTH:s reglering av hur examination i forskarutbildning kan ske vid fakulteten [2].

Formativ bedömning och återkoppling sker däremot kontinuerligt och i många andra formella och informella sammanhang, vilket bidrar till handledarnas och doktorandens bild av hens progression i relation till lärandemålen (metakognition). Flera av de nationella

M. Ohlin är professor vid LTH Immunteknologi (e-mail: mats.ohlin@immun.lth.se). A. Ahlberg är lektor vid LTH Centre for Engineering Education och fakultetsgemensam studierektor för forskarutbildningen (e-mail: anders.ahlberg@genombrottet.lth.se). Båda är ledamöter i LTH:s Forskarutbildningsnämnd (FUN) som också står bakom detta bidrag

lärandemålen för forskarutbildningen skulle alltså i praktiken kunna bedömas/examineras i sådana sammanhang. I olika doktorand/handledarrelationer fungerar rimligen dessa processer på olika sätt vilket gör att bedömningens djup, innehåll och effekt varierar. Den informella karaktären gör också att sådan bedömning är ofullständigt dokumenterad. Inom ramen för LTH:s forskarutbildning skall alla lärandemål såsom de uttrycks i högskoleförordningen [3] med eventuella tillägg i forskarutbildningsämnets allmänna studieplan uppfyllas. Studier av doktorsexaminationen vid fakulteten och Lunds universitet generellt visar att examinationen av och återkoppling på vissa lärandemål upplevs som bristfällig [4-6]. Samtidigt som målpuppfyllnaden är ett viktigt kriterium vid Universitetskanslersämbetets externa utvärdering av utbildningarna kan det upplevas onaturligt att formalisera den normala, formativa interaktionen mellan doktorand, handledare och eventuella andra inom och utom institutionen som i praktiken bidrar till bedömningen av målpuppfyllnaden.

II. FRÅGORNA I DETTA RUNDABORDSSAMTAL

Frågorna vi ställer i detta rundabordssamtal är: hur skall vi kunna navigera bland möjligheter och krav för att doktoranden på bästa sätt skall nå lärandemålen, få detta dokumenterat på ett rimligt sätt för att möjliggöra granskning men utan att orsaka onödig byråkratisering [7], samtidigt som vi också bedriver kvalificerad forskning? Vi vill speciellt diskutera:

1. Hur påverkar LTH:s regelverk (Figur 1) vår möjlighet att formellt och framförallt informellt examinera forskarutbildningens lärandemål?
2. Kan examination vara formativ/kontinuerlig och genomföras/intygas av handledaren?
3. Vilka av de nationella [3], (se Appendix 1), är uppenbara för, och examinerbara av oss, och vilka behöver eventuellt uttolkas eller bedömas externt?

III. REFERENSER

- [1] Handahl, G. & Lauvås, P., 2008: Forskarhandledaren. Studentlitteratur, Lund, s.144.
- [2] Lokala föreskrifter om utbildning på forskarnivå vid Lunds Tekniska Högskola. Dnr: U 2014/885.
- [3] Högskoleförordningen (1993:100) 2016: Svensk författningssamling 1993:100 t.o.m. SFS 2016:846.
- [4] Ohlin, M., 2007: Formativ examination i utbildning på forskarnivå – möjligheter till förändring. Proceedings från Utvecklingskonferens LU 2007, Lunds universitet, Lund.

- [5] Lindberg-Sand, Å. & Sonesson, A. 2011: How the learning outcomes of the doctoral degree are conceived of and assessed in some research disciplines at Lund University – a report to the EQ11. Lund University Report,
- [6] Ahlberg, A. 2015: Transparent examination i forskarutbildningen. Lunds universitets 5:e pedagogiska utvecklingskonferens.
- [7] Forsell, A., Ivarsson Westerberg, A. 2016: Granskningens (glömda) kostnader Statsvetenskaplig tidskrift 118, 19-37.

IV. APPENDIX 1: NATIONELLA LÄRANDEMÅL FÖR FORSKARUTBILDNINGEN

Enligt Högskoleförordningen [3] skall en svensk doktor uppnå följande:

- visa brett kunnande inom och en systematisk förståelse av forskningsområdet samt djup och aktuell specialistkunskap inom en avgränsad del av forskningsområdet, och
- visa förtrogenhet med vetenskaplig metodik i allmänhet och med det specifika forskningsområdets metoder i synnerhet.
- visa förmåga till vetenskaplig analys och syntes samt till självständig kritisk granskning och bedömning av nya och komplexa företeelser, frågeställningar och situationer,
- visa förmåga att kritiskt, självständigt, kreativt och med vetenskaplig noggrannhet identifiera och formulera frågeställningar samt att planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar och att granska och värdera sådant arbete,
- med en avhandling visa sin förmåga att genom egen forskning väsentligt bidra till kunskapsutvecklingen,
- visa förmåga att i såväl nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt,
- visa förmåga att identifiera behov av ytterligare kunskap, och
- visa förutsättningar för att såväl inom forskning och utbildning som i andra kvalificerade professionella sammanhang bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande.
- visa intellektuell självständighet och vetenskaplig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar, och
- visa fördjupad insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används.